

Concert simfonic

Frumoasa inițiativă a Uniunii Compozitorilor și Muzicologilor din România de a marca împlinirea a 80 de ani de la crearea Societății Compozitorilor Români (1920-2000) a beneficiat de concursul Societății Române de Radiodifuziune, instituție care în contextul larg al promovării valorilor culturii universale a pus cu consecvență în lumină realizările muzicii noastre. Printre manifestările organizate în acest cadru, programul susținut la 25 octombrie 2000 în Studioul de concerte "Mihail Jora" de Orchestra de Cameră Radio în compania dirijorului Cristian Brâncuși și a violoncelistului Alexandru Moroșanu a avut darul de a atesta perenitatea a trei compoziții elocvente pentru evoluția pe plan estetic și stilistic a creației noastre simfonice și totodată de a prezenta o a patra lucrare în primă audiție absolută.

Concertul a debutat cu *Intermezzi pentru orchestră de coarde op. 12* de George Enescu, însumând două piese: prima în re major, elaborată la Cracalia, datată 20 septembrie 1902, iar a doua terminată la Paris, datată 20 ianuarie 1903, ambele interpretate în premieră la 2 martie 1903, la Ateneul Român, de Orchestra Filarmonică sub conducerea autorului. Profund enesciene prin atmosfera parcă de vrajă, în care logica se îngână cu fantezia, luciditatea cu visarea și fiorul simțirii intime cu impulsul confesiunii, cele două piese reprezintă potențarea cu resursele orchestrei de coarde a genului **intermezzo**, consacrat mai ales în domeniul cameral, de către Robert Schumann și Johannes Brahms, ca un moment tranzitoriu între mișcări contrastante alcătuind un ciclu, iar apoi ca o compoziție autonomă. Vădind o filiație cu arta corifeilor romantismului (Richard Wagner, César Franck) sub aspect arhitectural și armonic, *Intermezzi op. 12* de Enescu se disting prin melodismul amintind, ca generozitate a expresiei și fluentă a discursului, de arta lui Gabriel Fauré, dar mai ales de *Preludiul la unison* din propria *Suită I pentru orchestră op. 9*. Înțelese astfel ca o punte de legătură între creațiile enesciene de prim plan care le preced și care le urmează în traiectoria atât de unitară ca reflex al personalității și de dinamică în privința modalităților de elaborare componistică, *Intermezzi* își dezvăluie autentică lor semnificație, de efuziune lirică transfigurată în sonorități "très archet-à-la-corde" cultivate de geniul care-l dublează pe violonistul și compozitorul George Enescu. Acesta a și fost caracterul în care opus-ul a fost redat de dirijor și orchestră într-un nobil sentiment, într-un unitar demers de cizelare a sonorităților.

Prin propria creație, prin ideile afirmate cu diferite prilejuri, ca și prin activitatea de promotor al operelor realizate de muzicienii compatrioți, George Enescu a contribuit la dezvoltarea școlii noastre de compoziție liberă de orice concept dogmatic. Acest principiu, profesat de alți muzicieni activi și ca pedagogi, în frunte cu Mihail Jora, Constantin Brăiloiu, George Breazul, și-a dovedit viabilitatea stimulând individualizarea discipolilor lor, formați într-un climat spiritual

comun. Concertul la care ne referim ne-a oferit, evident în mod nedeliberat, posibilitatea de a sesiza apropieri și deosebiri în creația a doi compozitori născuți la diferență de câteva zile: Ion Dumitrescu (20 mai 1913, Oteșani, jud. Vâlcea) și Constantin Silvestri (31 mai 1913, București), având printre profesorii comuni pe Jora și Brăiloiu.

În formarea sa ca muzician, Ion Dumitrescu a avut ca premisă cunoașterea nemijlocită a melosului folcloric, viguros și nepoluat în mediul natal, și a cântării bisericesti deprinsă aici și la Seminarul din Râmnicu-Vâlcea, de unde o afinitate specială pentru sinteza ambelor domenii cuprinsă în opera lui Anton Pann. Învățătura compoziției s-a consolidat în conexiune cu activitatea sa de profesor la Academia de Muzică Religioasă, apoi la Conservator și cu aceea de muzician angajat la Teatrul Național. Una dintre primele expresii ale gândirii și stilului proprii lui Ion Dumitrescu este *Concertul pentru orchestră de coarde în do major*, compus în 1956, an în care a și fost prezentat în primă audiție la Filarmonica "George Enescu", de un ansamblu de cameră condus de Constantin Silvestri; lucrarea reprezintă reînveșmântarea *Cvartetului de coarde nr. 1*, datând din 1949, interpretat în această din urmă versiune de multe și valoroase ansambluri. Lucrarea are ca fundament teme de invenție proprie în caracterul melosului românesc. Capricioase structuri heterometrice, linii melodice de caldă inspirație lirică sau de un grav patos epic, armonii eufonice sau ușor discordante, culori timbrale pastelate sau ușor stridente, grotești, ecouri stilizate ale unor inflexiuni pitorești, de "iz" oriental din *Spitalul amorului* de Anton Pann, formule arhetipale de cadență a frazei sau de acompaniament instrumental se evidențiază pregnant în *Concert*. Discursul sonor sugerează o stare de spirit fundamental optimistă, așa cum este reliefată în *Allegro con brio* inițial, bazat pe confruntarea, într-o pulsație ritmică perpetuă, a două teme de profil modal și respectiv pentatonic. Conținutul expresiv evoluează apoi spre potențarea armonică și polifonică a unor melodii cantabile în *Andante soave* și se finalizează în două ipostaze complementare de umor și jovialitate în *Allegro scherzando giusto e rustico* și *Allegro risoluto*. Partitura a fost tălmăcită cu limpezime și pregnantă de către interpreți, care au conferit unei creații atât de familiare o binevenită notă de prospețime și spontaneitate.

Consacrați ca străluciți interpreți ai compozițiilor din marele repertoriu universal și românesc, muzicieni ca Enescu, Lipatti, Perlea sau Silvestri reprezintă modele de dăruire a timpului și energiei lor în serviciul acestei nobile cauze, fapt cu atât mai relevant cu cât toți au demonstrat concomitent vocația creației. Unul sau altul dintre opus-urile semnate de ei, chiar dacă sunt relativ restrânse numeric, sunt edificatoare pentru forța de creație pusă în valoare de măiestria însușită la contactul nemijlocit cu muzica elaborată în timp și spațiu. Între arta interpretativă și arta compoziției există o punte de legătură care dezvăluie organicitatea ambelor domenii: arta improvizației. Semnificând în muzică un har, o virtute cu care te naști și pe care o desăvârșești printr-un neobosit travaliu, arta improvizației reprezintă nu imitare, ci re-crearea **à la manière de**, realizarea unui echilibru între inventivitate și modelele sugerate **ad-hoc**, în fond între "subiectiv" și "obiectiv".

Asemenea calități l-au impus de timpuriu în viața noastră artistică pe Constantin Silvestri, compozitor, pianist, dirijor și profesor care a știut să actualizeze accepțiunea enesciană a sintagmei de muzician complet. Afirmându-se încă din adolescență pe tărâmul creației, Silvestri a parcurs un drum ascendent, de la însușirea cu excepțională dexteritate a cuceririlor consacrate de exponenți ai romantismului, impresionismului și expresionismului, apoi a soluțiilor de înnoire a gândirii componistice prin investigarea melosului folcloric, așa cum a procedat Bela Bartok, care a abordat, între altele, în profunzime folclorul românesc. Pe această bază și preluând experiența măștrilor români, îndeosebi a lui Enescu și Jora, Silvestri a realizat opus-uri definitorii pentru o puternică personalitate, printre care creații de inspirație românească; acestea comportă particularitatea unui limbaj armonic și orchestral care redă în nuanțe subtile, insolite, vitalitate, umor în secțiunile dinamice și alean în mișcările lente. Edificatoare sunt între altele *Trei piese pentru orchestră de coarde op. 4 nr. 2*, compuse în perioada de început și revizuite în anul 1950. Ele alcătuiesc un captivant triptic, care a fost conceput ca o replică a la romena la tripticul *Sarabandă, Gigă și Badinerie* de Arcangelo Corelli, dirijat de Silvestri frecvent și întotdeauna cu o măiestrie care îi restituia întreaga prospețime investită de autor în ambianța artei baroce. Compoziția lui Silvestri evocă însă nu specificul genurilor de referință ilustrate de Corelli, ci spiritul muzicii de epocă, acela de eleganță, grație și farmec. Melosul elaborat de Silvestri vădește afinități cu cântecul și dansul pe care Bartok le-a pus în lumină ca proprii folclorului românesc din zona Bihor. Secțiunile extreme sunt dinamice - prima debutează *Pesante* și se desfășoară *Scherzoso*, a treia este un dans *Veloce* -, iar partea mediană este un lied *Cantabile*, de atmosferă liric-meditativă. Tălmăcirea acestor piese implică realizarea alternanței între confesiunea intimă, discret și subtil rostită, și exuberanța dezlănțuită într-un peisaj rustic, pitoresc. Este un examen care se raportează deopotrivă la compozitor și la compozitorul-dirijor, și pe care Orchestra de Cameră Radio condusă de Cristian Brâncuși l-a trecut cu brio.

În încheierea programului a fost prezentat în primă audiție absolută *Concertul pentru violoncel și orchestră* de Dumitru Capoianu. Datată **București, 1 octombrie 2000** - simplă, dar nu lipsită de sens coincidență cu Ziua Internațională a Muzicii -, partitura s-a născut ca răspuns la invitația adresată compozitorului de solistul care a și abordat-o: violoncelistul Alexandru Moroșanu. Prețuind arta acestui virtuoz, pe care o consideră ca sinonimă cu redarea plină de căldură a muzicii de gen, nuanțată de predilecția spre exteriorizarea fiorului dramatic, a pateticului, a lirismului cald, elevat (ceea ce în fond constituie specificul compozițiilor destinate violoncelului), Dumitru Capoianu a creat un opus în care se reunesc atât de fertil nativa imaginație proiectată în spațiul sonor și vizual, concepția estetică și tehnica elaborării aprofundate timp de o viață. În elaborarea materialului tematic al lucrării, compozitorul a avut ca premisă principiul dodecafonic. *Concertul* are ca piatră de temelie celula oligocordică **re-mi bemol**, simbolizând un pas suitor, mic pentru începutul acțiunii, mare pentru desfășurarea ei, căpătând în decursul acesteia sensuri desprinse din filozofia vieții: de afirmare

și negare, de lumină și întuneric, de realitate și aparență. Această celulă vitală se dezvoltă pe două planuri paralele: unul pe care l-aș caracteriza ca apolinic, evoluând de la lirism la dramatic și tragic, enunțat de solist, altul aproape de dionisiac, de sarcasm, de jubilarie și sfidare, configurat de orchestră. Ne sugerează, cred, dramaturgia *Concertului* afecțiunea evocată de William Makepeace Thackeray în 1848 sub titlul *Vanity Fair, a Novel without a Hero* (Bâlciiul deșertăciunilor, un roman fără erou), sub forma a două intrigi diferite, dezvoltate deasemeni paralele, ca un joc între categorii morale pozitive și negative. Partea I a *Concertului* are două mișcări componente: *Allegro deciso*, debutând în nuanța *Giocoso*, și *Andante mesto*, așadar o tristețe rostită interiorizat, apoi potențată la tensiunea unui bocet; partea a II-a, *Allegretto burlesco*, conturează un climat care ne poartă gândul la romanul lui Thackeray: după o cadență susținută, ca un duet esoteric, de violoncel și vibrafon, *Allegro ruvido* se afirmă ca un triumf al forței vitale, al principiului regenerativ. *Concertul* ni se dezvăluie ca un spectacol de sunet și lumină pus în scenă cu entuziasm creator și care, așa cum a confirmat foarte călduroasa primire făcută de public, își așteaptă desăvârșirea printr-o tălmăcire bazată pe ideea că imaginea de ansamblu este o rezultantă a fiecărui detaliu.

Dr. Vasile TOMESCU

Recital cameral

Recitalul cameral susținut în Aula Uniunii Compozitorilor, în cadrul sărbătoririi celor 80 de ani de la crearea Societății Compozitorilor Români, s-a axat pe creația unor generații diverse de compozitori, în majoritate născuți fie la sfârșitul secolului XIX, fie în primele decenii ale secolului XX: George Enescu, Mihail Jora, Filip Lazăr, Pașal Constantinescu, Sabin Drăgoi, Zeno Vancea, Anatol Vieru și Wilhelm Berger. Singurul care face parte dintr-o generație mai apropiată anului 2000 este Ulpui Vlad, prin prezența creației sale în acest concert dorindu-se să fie reprezentate și generațiile celei de-a doua jumătăți a secolului XX.

Pentru a fi cuprinse în număr cât mai mare în acest recital, din vastitatea creației camerale românești au fost prezentate piese instrumentale mai scurte sau părți din sonate și lieduri ale compozitorilor citați, ca o trecere în revistă, caleidoscopică, a unor preocupări componistice, animatoare a vieții muzicale a Uniunii Compozitorilor, lucrări ce au îmbogățit patrimoniul muzicii camerale românești până la acest sfârșit de secol.

Pline de culoare și dramatism interior, cele *Patru cântece pe versuri de Mariana Dumitrescu* semnate de Mihail Jora au beneficiat de interpretarea sobră și inteligentă a baritonului Alexandru Petrovici. Acompaniat la pian de Adriana Maier, solistul a știut să dozeze efectele și culorile timbrale ale vocii, creând o aură de